

Kommittédirektiv

Utbildning för imamer

Dir.
2008:66

Beslut vid regeringssammanträde den 22 maj 2008

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska

- kartlägga och analysera de behov av utbildning för imamer i Sverige som olika muslimska församlingar och organisationer har påtalat,
- kartlägga och analysera behovet för blivande och verkamma imamer av såväl olika typer av utbildningsinsatser vad gäller till exempel svenska språket och svenska samhällsförhållanden som eventuell teologisk utbildning i Sverige inom högskolan eller folkbildningen,
- bedöma vilka möjligheter som i dag finns inom det svenska utbildningssystemet till en sådan utbildning och analysera hur eventuella utbildningsbehov bäst kan hanteras inom detta system.

Utgångspunkter för arbetet ska vara de principer som finns för det existerande statliga stödet till trossamfund. Principerna innebär att samfundet ska bidra till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som det svenska samhället vilar på, att det är stabilt och att det har egen livskraft.

Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2009.

Bakgrund

Utbildning för trossamfundens religiösa ledare

Den 1 januari 2000 ändrades relationerna mellan staten och svenska kyrkan. Ett syfte med stat-kyrkareformen var att uppnå ökad likställighet mellan olika trossamfund, ett annat var att möjliggöra för Svenska kyrkan att i största möjliga utsträckning få reglera sina egna angelägenheter. Målet med det statliga stödet till trossamfund är att svenska staten ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg. Trossamfunden medverkar till den normbildningsprocess som är nödvändig för att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på. Aktuell samhällsforskning pekar också klart på att ett aktivt förenings- och samfundsliv på många sätt stärker det demokratiska systemet. Detta framgår i flera verk av bland andra Robert Putnam, professor i statsvetenskap vid Harvard University.

I Sverige beslutar trossamfunden själva om vilken eller vilka utbildningar som är lämpliga för deras respektive religiösa ledare. Några trossamfund har ledare som utbildas inom folkbildningen medan till exempel Svenska kyrkan valt att ställa som krav att de blivande prästerna ska ha genomgått en 16 veckor lång folkhögskolekurs följt av en fyraårig teologisk utbildning på högskolenivå, motsvarande en teologie kandidatexamen med 240 högskolepoäng. Under utbildningstiden anordnar kyrkans stift parallella obligatoriska utbildningar och praktik. Därefter följer ett års studier på ett pastoralinstitut. Svenska kyrkan utreder för närvarande en ny prästutbildning som redan ges på försök. Denna utbildning ska motsvara 300 högskolepoäng.

I Sverige finns ett flertal muslimska församlingar vilka i sin tur är anslutna till flera olika paraplyorganisationer. De formella kraven på imamernas utbildning varierar. Vissa imamer har ut-

ländsk utbildning, ibland på högskolenivå, medan andra saknar formell utbildning. Huvuddelen av imamerna är män. Vidare har en imam ofta flera olika roller och uppgifter inom församlingen. De olika muslimska församlingarna och organisationerna har därför olika behov av utbildning.

Enligt högskolelagen (1992:1434) beslutar regeringen vid vilka universitet och högskolor, med offentlig huvudman, som examina på grundnivå respektive avancerad nivå får avläggas. Med utgångspunkt i examensrätten kan ett universitet eller en högskola anordna den utbildning universitetet eller högskolan vill utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Vid flera lärosäten finns inom det religionsvetenskapliga området även kurser i islamologi och om andra trosuppfattningar. Enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina får en enskild fysisk eller juridisk person, efter tillstånd av regeringen, utfärda sådana examina som regeringen enligt vad som anges i högskolelagen meddelat föreskrifter om. Ett tillstånd att utfärda en examen kan förenas med rätt till statsbidrag och ge studenterna rätt till studiestöd. Ett antal enskilda utbildningsanordnare har tillstånd att utfärda generella examina med teologisk inriktning. Det gäller Ersta Sköndal Högskola AB, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen för Johannelunds teologiska högskola, Evangeliska Frikyrkan för Örebro Teologiska Högskola samt Teologiska Högskolan, Stockholm (THS).

Vidare kan arbetsgivare och andra intressenter som identifierar ett behov av kvalificerad arbetskraft ta kontakt med ett lärosäte i syfte att utveckla en lämplig utbildning. De kan även ta kontakt med folkhögskolor och studieförbund. Dessa har stor frihet att anordna utbildningar inom ramen för syftena med statsbidraget till folkbildningen. För deltagare i utbildningar vid folkhögskolor finns möjlighet att erhålla studiestöd. Från och med januari 2008 finns ett nytt statsbidragsberättigat studieförbund, det muslimska studieförbundet Ibn Rushd.

Enligt förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund får statsbidrag också lämnas till teologisk utbildning som anordnas vid sex i förordningen namngivna utbildningsinstitutioner. Nämnden för statligt stöd till trossamfund prövar

frågor om statsbidrag enligt förordningen. Under 2007 uppgick bidraget till 1,2 miljoner kronor.

Utbildning i svenska språket och om svenska förhållanden

Svenskundervisning för invandrare (sfi) syftar enligt skollagen (1985:1100) till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket. Kommunerna är skyldiga att aktivt verka för att nå dem som har rätt till sfi och se till att sfi erbjuds dem. Det finns även en lagstadgad rätt att läsa svenska som andraspråk inom grundläggande vuxenutbildning för dem som inte har sådana kunskaper i svenska som normalt uppnås i grundskolan. Imamer som är invandrare, har i likhet med alla andra invandrare som är bosatta i en kommun, rätt till sfi.

Alla kommuner och myndigheter är skyldiga att se till att alla samhällsmedborgare nås av relevant samhällsinformation. Kommunernas information till invandrare bör ges i ett tidigt skede efter ankomsten till Sverige och på individens modersmål eller på ett annat språk som den enskilde behärskar väl.

Utbildning för imamer i andra europeiska länder

Frågan om utbildning av och för imamer är inte unik för Sverige. I Europa har man valt olika vägar för att möta utbildningsbehov hos imamer. Länder i Central- och Sydeuropa har i många fall historiska kopplingar till islam och en stor andel av befolkningen är muslimer. I många av länderna finns starka muslimska organisationer som representerar gruppens intressen gentemot staten.

En diskussion förs också i dag i många europeiska länder om utbildning av imamer. I flera länder, t.ex. Österrike och Frankrike, finns undervisning i islamologi på högskolenivå. I Nederländerna finns undervisning om islam på bachelor- respektive bachelor/mastersnivå vid två universitet och en högskola. Efter dessa studier läser den studerande kompletterande kurser för att bli imam. De nederländska myndigheterna kräver att imamer och andra religiösa ledare genomgår en ettårig integrationskurs innan de tillåts praktisera i landet. I Frankrike finns en utbildning för imamer vid den katolska högskolan i

Paris, Institut Catholique de Paris. Denna utbildning ska förmedla icke religiösa aspekter av fransk rätt, historia och samhällsliv.

Behovet av utbildning för imamer

Muslimska församlingar och organisationer har vid olika tillfällen påtalat ett behov av utbildning av imamer i Sverige. Muslimska församlingar rekryterar i dag främst imamer som kommer hit från ett annat land för att arbeta i församlingen under ett fåtal år, eller svenska imamer som fått sin utbildning utomlands. I många fall upplever församlingarna ett behov av att ge dessa imamer utbildning i svenska språket och om svenska samhällsförhållanden. Andra församlingar och organisationer säger att de hellre skulle ha möjlighet att i Sverige utbilda imamer som är uppvuxna i Sverige. De precisa utbildningsbehoven och deras omfattning är oklara. Det behövs därför en dialog med muslimska organisationer för att belysa behoven och klargöra hur de kan tillgodoses inom det svenska utbildningssystemet.

Uppdraget

En särskild utredare ska kartlägga och analysera de behov av utbildning för imamer i Sverige som olika muslimska församlingar och organisationer i Sverige upplever och som de har påtalat.

Utredaren ska kartlägga och analysera behovet för blivande och verksamma imamer av såväl olika typer av utbildningsinsatser vad gäller till exempel svenska språket och svenska samhällsförhållanden som eventuell teologisk utbildning i Sverige inom högskolan eller folkbildningen. Utredaren ska bedöma vilka möjligheter som i dag finns inom det svenska utbildningssystemet till en sådan utbildning och analysera hur eventuella utbildningsbehov bäst kan hanteras inom detta system – det kan vara inom folkbildningen, den kommunala vuxenutbildningen eller högskoleutbildningen.

Utgångspunkter för arbetet ska vara de principer som finns för det existerande statliga stödet till trossamfund i lagen (1999:932) om stöd till trossamfund. Principerna innebär att samfundet ska bidra till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som det svenska samhället vilar på, att det är stabilt och att det har egen livskraft.

Vidare ska utredaren ta del av och belysa hur andra länder i Europa löst utbildningsfrågan för imamer.

Redovisning av uppdraget

Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2009.